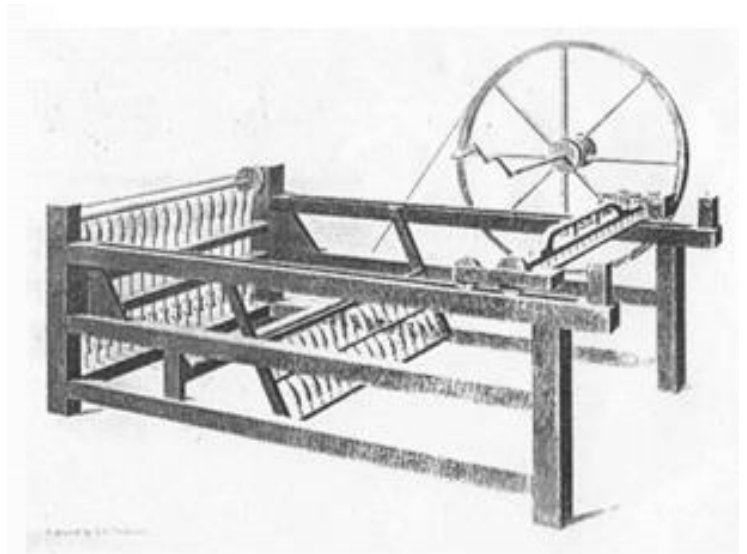
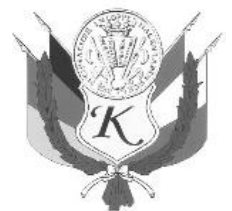

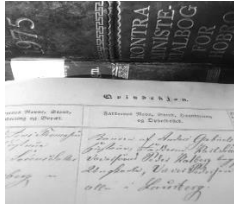

Johannes Küpper 1742 til 1802

Ole Küpper - 2021
© copyright
Må anvendes med kildehenvisning

Personhistorie

Tilhørsforhold
Forfatter:
Senest redigeret:

Personens navn:

Johannes Küpper

Født:

Ca. 1742 i Aachen i Tyskland

Død:

5. juni 1802 i Fredericia

Indvandret til Danmark fra Tyskland omkring 1770

Ole Küpper

Januar 2021

Beretningen om familien Küpper kan indtil videre spores tilbage til tiden mellem 1770 og 1780 – nemlig til det tidspunkt, hvor Johannes Küpper sammen med sin familie krydsede grænsen til Danmark og slog sig ned i København for at begynde et nyt liv.

Danmark omkring år 1801

Omkring år 1800 var Danmark et udpræget landbrugsland med et samlet indbyggertal på omkring 900.000. Befolkningstallet var fordelt med ca. 100.000 i København samt ca. 80.000 i provinsbyerne og på landet.

De fleste provinsbyer var meget små, og kun Odense, Ålborg, Helsingør, Randers, Aarhus, Fredericia, Horsens og Viborg havde mere end 2.000 indbyggere.

På landet udgjorde godsejerstanden ca. 4.500 personer, gårdmændene ca. 260.000, mens resten var husmænd, tjenestefolk og fattige.

I slutningen af 1700-tallet steg befolkningstallet i Europa, hvilket først og fremmest skyldtes nedgang i dødeligheden. Det betød en større landbrugsproduktion og en fordobling af kornpriserne, men husmænd og landarbejdere fik dog ikke del i den økonomiske opgang. Landbrugsreformerne, som blev gennemført på samme tid, gjorde derudover levevilkårene for dem, som i forvejen havde det hårdt, endnu værre.

Nogle forsøgte at opdyrke de magre hedestrækninger i Jylland, mens andre søgte til byerne – specielt København, som i perioden 1770 til 1800

¹ Kilde: Fra hede til hovedstad

modtog mere end 20.000 indvandrere fra provinsen. Den jyske hede, som dækkede store dele af Midt- og Vestjylland, og de første forsøg på at opdyrke heden fandt sted med "kartoffeltyskerne" i 1759. Det gik dog ikke særlig godt, men førte til, at kartoflen blev introduceret i egnen omkring Viborg.

Med oprettelsen af Det danske Hedeselskab i 1866 trådte opdyrkningen af heden ind i en afgørende fase. Dybdepløjning og mergling gjorde de magre jorder mere rentable at dyrke end tidligere for de nøjsomme hedeboere.

Transport

Rejser var besværlige, og tung transport foregik så vidt muligt ad søvejen. Færgeruter forbandt landsdelene, men ved vindstille og i dårligt vejr måtte man regne med store forsinkelser. Om vinteren var sejladsen indskrænket til det mindst mulige. Vejene var de fleste steder kun hjulspor, der var dårligt vedligeholdt, og i vinterperioden og ved kraftig regn var kørsel næsten umulig. Dagsrejserne var således korte, og i øde egne var det en god ide at være bevæbnet.

Sidst i 1700-tallet begyndte man dog på at lave bedre vejsystemer kaldet "chaussee", som blev brolagt med kalksten, og det betød, at rejsehastigheden kunne fordobles til 10 – 12 km/t. I 1836 var der bygget mere end 550 km. Chaussee, hvoraf kun de ca. 40 km. var i Jylland.

Almindelige mennesker rejste til fods, da det var dyrt at bruge hest eller vogn. Det besværliggjorde også rejselivet, at myndighederne forlangte, at de rejsende skulle vise pas ved færgeruterne. Formålet var at forhindre tiggere i at bevæge sig mellem landsdelene.

De fattige

I 1803 blev der udstedt en ny fattigforordning, som betød, at der i hvert pastorat, som normalt bestod af to til tre sogne, skulle oprettes en fattigkommission med præsten som formand. Hvert sogn skulle sørge for sine fattige, der skulle forsynes med mad, klæder og husly.

Sognefattigkassens indtægter bestod hovedsagelig af årlige frivillige bidrag samt beløb fra de fattiges indsamlinger ved de store højtider. Det gav en ustabil indtægt, der gjorde det svært at give de fattige, hvad de havde behov for. Dertil kom, at de lokale fattigkommissioner ofte led af en overdreven spareiver på de fattiges bekostning, og gjorde hvad de kunne for at skræmme potentielle ansøgere om fattighjælp væk.

Betleri skulle straffes, men viste sig umuligt at komme til livs. Der var stadig i starten af 1800-tallet en positiv indstilling til at give sognets fattige en hjælpende hånd. Ligeledes fortsatte den omgangsforsørgelse, som reglementet søgte at erstatte med uddeling af mad.

På landet modtog ca. fire procent fattighjælp og i købstæderne var det ca. seks procent. I mange sogne blev der i årene efter 1803 opført fattighuse, hvor de fattige, der ikke havde anden mulighed, kunne bo. Fra 1860'erne gik man over til at forsørge fattiglemmerne i fattiggårde.

Mens tilværelsen for sognets fattige kunne være hård nok, var den dog endnu værre for det ukendte antal tiggere bestående af enlige mødre, kriminelle, invalider og andre udstødte, der vandrede om på landevejene og betlede. For at komme uvæsenet til livs foranstaltede man jagt på disse mennesker, som blev sat i tugt- og forbedringshuset.

Sygdom og kloge folk

Der var meget få læger og hospitaler i starten af 1800-tallet, og der var således kun tre hospitaler i Jylland (Kolding, Ribe og Skanderborg), som tilsammen kunne rumme mindre end 100 patienter. Lægerne var dårligt uddannede, og da effektiv bedøvelse var ukendt, kunne der ikke foretages større operationer.

Antallet af læger i Jylland var ca. 100, og landbefolkningen benyttede dem kun i yderste nødstilfælde. Man klarede sig med gamle husråd, afandt sig med dårligdomme eller håbede på, at de gik over af sig selv. Overtro var udbredt, og da onde mennesker ved hjælp af trolddom kunne gøre andre syge, beskyttede man sig for eksempel med amuletter.

Helligkilder blev flittigt besøgt langt op i 1800-tallet, og særligt på Valborgaften og Sankthansaften var de gode kræfter stærkest og kildernes helbredende virkning størst. Hjalp husrådene ikke, gik man til den "kloge" mand eller den "kloge" kone, som med en blanding af overtro, religiøsitet, gamle husråd og en god portion menneskekundskab ofte kunne helbrede mange skavanker.

Modsætningsforholdet mellem lægerne og de "kloge" var stort, og lægerne prøvede at forhindre kvaksalveri, men bønderne havde ofte mere tiltro til de "kloge" folk.

København

København var i slutningen af 1700-tallet en by i fremgang med købmænd og skibsredere, der tjente formuer bl.a. via handelskompagnier med blandt andet interesser i Vestindien, Grønland og Island. Kunstnere og videnskabsmænd samledes også i hovedstaden, og fabrikker skød op i omegnen. Derfor følte københavnernes sig højt hævet over de grå bønder, og i samme periode blev modsætningsforholdet mellem land og by grundlagt.

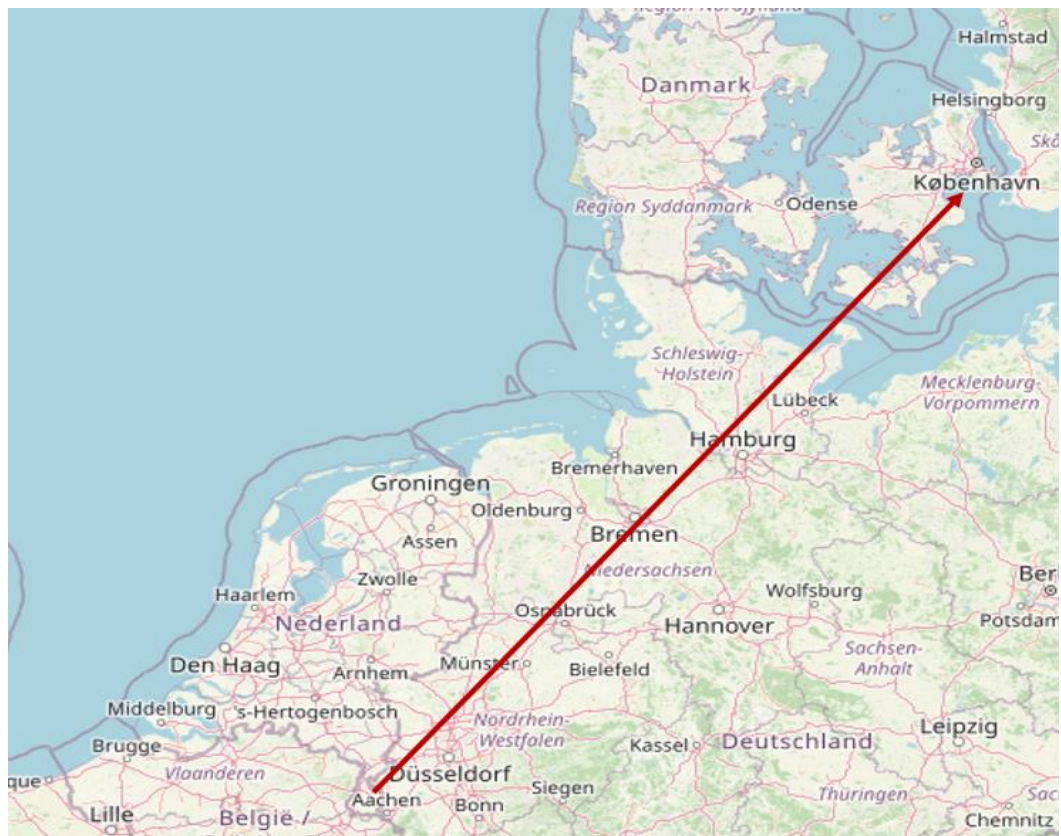
Sandheden var imidlertid, at de fleste af Københavns indbyggere levede i større eller mindre elendighed, og det gjaldt ikke mindst de 14.000 tjenestefolk, 6.000 fattiglemmer, 3.000 prostituerede, 1.000 straffefanger og tusinder af soldater og søfolk samt deres familier.

Voldene afstak grænserne for byens udbredelse, så jo flere der flyttede til hovedstaden, jo tættere blev bebyggelsen. Lejlighederne i fattigkvartererne var ubeskriveligt dårlige, ligesom de var små og uden lys og luft, hvilket gav anledning til megen sygdom og død.

Opgangstiderne varede da heller ikke ved, idet slaget på Reden i 1801 og bombardement af København i 1807 betød afslutningen på de gyldne tider, ikke kun for købmændene i København, men for hele landet. Tabet af Norge og statsbankerotten i 1813 gjorde landet til en tredjerangsnation, og det betød, at udviklingen i København gik i stå helt frem til midten af 1800-tallet.

Familien Küpper

Familien kom fra den tyske by Aachen, og Johannes var udlært som dugmager² (væver). Netop uddannelsen som væver havde formentlig betydning for familiens valg af Danmark, hvor industrialiseringen var startet, og hvor der var hårdt brug for faglærte håndværkere til de mere komplicerede opgaver.

Det er ikke sandsynligt, at familien bare rejste på "må og få" for at finde lykken, idet turen fra Aachen til København var på omkring 900 kilometer i "fugleflugtslinje". Der var altså tale om en ganske lang og besværlig rejse, som skulle tilbagelægges til fods, med hestevogn eller med sejl-skib. Turen blev yderligere kompliceret, fordi Johannes både havde hustru og mindst et mindre barn med på rejsen.

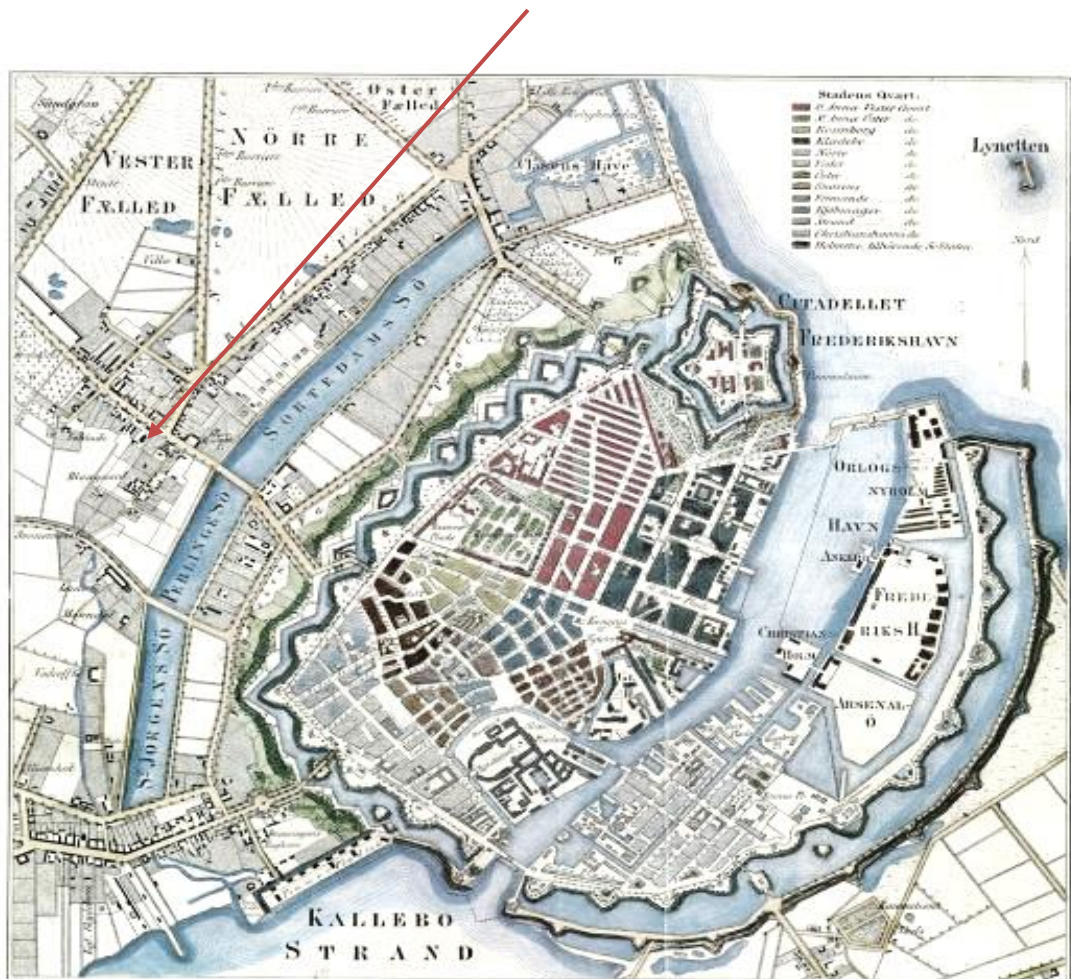
² Kommer fra det tyske "tuchmacher" – og det en klædevæver eller væver.

Slægten Küpper

Inden rejsen til Danmark var Johannes blevet gift med Elisabeth f. Rey i Aachen, og sammen havde de fået sønnen Christian Joseph i 1768.

Både Johannes og Elisabeth var født i Aachen i henholdsvis 1742 og 1743, og de var således omkring de 30 år, da de forlod barndomsbyen i Tyskland.

Ved ankomsten til København fik Johannes arbejde på Klædemanufacturen på Blaagaard, som lå uden for Københavns volde, og her bosatte familien sig på adressen "Uden Stadens Nørre og Østerport nr. 13".

"Uden Stadens Nørre og Østerport nr. 13".

Klædemanufacturen på Blaagaard lå på det sted, der i dag kendes om Blågårds Plads³, og virksomheden blev oprettet i 1780 af den

³ Området som tilbage i starten af 1700-tallet hed "Blaagaarden" havde tjent som bolig for Frederik d. 4. bror prins Carl – et prægtigt byggeri med en kæmpe park, hvor bl.a. de kongelige kunne leve det liv, som ikke tålte dagens lys. Med

københavnske stormand Peter Tutein. Stedet bestod af et spinderi, væveri samt klædeproduktion til hæren.

På det tidspunkt var det ofte sådan i klædeindustrien, at der blev opført arbejderboliger i tilknytning til virksomheden, ligesom der blev etableret en kultur, som minder om den kollektive tankegang, hvor faderen og moderen arbejdede i produktionen sammen med børnene, så snart de var i stand til at løse opgaver. Derudover hjalp familierne hinanden i hverdagen – og bl.a. passede de gravide kvinder de af naboernes børn, som endnu var for små til at hjælpe til i produktionen.

Derfor er det sandsynligt, at adressen "Uden Stadens Nørre og Østerport nr. 13" var et sådant kollektiv.

Indgangen til området ved Blaagaard omkring år 1800.

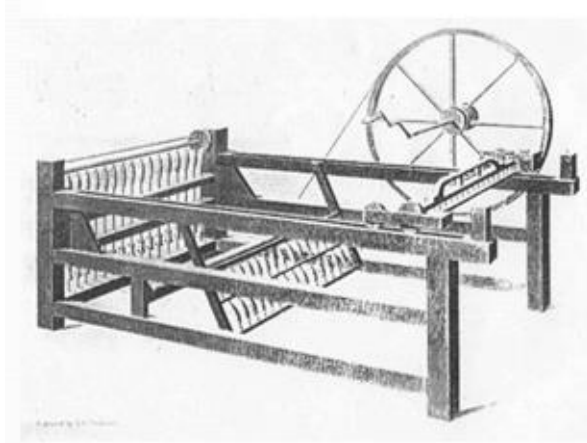
Drengebørnene gik som hovedregel i faderens fodspor, og det var typisk sådan, at det kun var sønnen af en væver, som blev faglært, mens sønnen af en arbejdsmand blev det samme som sin far. For familien Küppers vedkommende gik det også sådan, idet sønnerne i de næste generationer blev vævere.

tiden forfaldt stedet dog, og da Tutein købte området, valgte han at anvende bygningerne til produktion, mens han bortforpagtede de omliggende arealer.

Slægten Küpper

I slutningen af 1700-tallet kom der mange faglærte dugmagere eller vævere til København.

De organiserede sig i en form for laug eller sammenslutning⁴ for at sikre sig selv ved at stå sammen.

Industrivæv fra slutningen af 1700-tallet.

Dugmagerlaugets symbol

Ved folketællingen i 1787 boede familien således på adressen "Uden Stadens Nørre og Østerport nr. 13", og på det tidspunkt stod de registreret med tre hjemmeboende børn - Johannes Joseph på 11 år (sandsynligvis Christian Joseph) og født i 1776 (1772), Johan Conrath på 4 år født i 1783 samt Andreas på 1 år født i 1787.

Til gengæld var den ældste, Christian Joseph, som på det tidspunkt var blevet 19 år, ikke længere en del af husstanden. Både Johannes og Elisabeth var blevet 38 år gamle, og Johannes stod registreret som dugmagersvend.

⁴ Et laug er en sammenslutning af håndværkere, som skal varetage økonomiske, politiske, sociale og kulturelle behov. Det nok mest grundlæggende formål med laugene var at tage og gennemføre kollektive beslutninger i perioder som bød på nye og vanskelige situationer for håndværkerne.

Nr. 18 Familie		Johannes Küpper		38		Kogepæd		Duchmager	
Maria Elisabeth		Jensens hustru		38					
Johannes Joseph				11					
Johan Conrath		Jensens søn		4					
Andreas				1					

Folketællingen i København i 1787, hvor familie nr. 18 på adressen "Uden Stadens Nørre og Østerport nr. 13" bestod af Johannes, Maria Elisabeth, Johannes Joseph, Johan Conrath og Andreas Küpper.

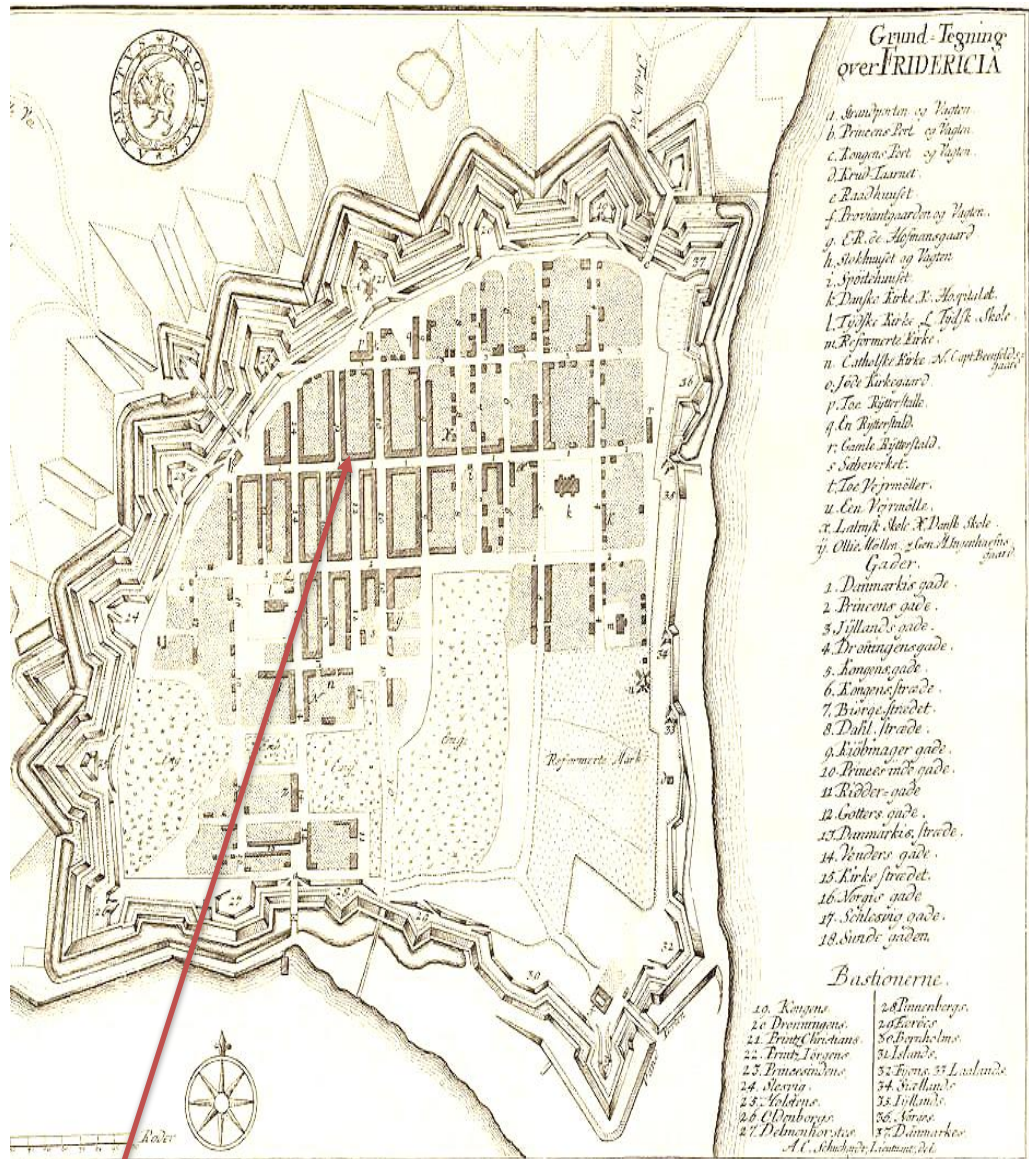
Klædemanufacturet på Blaagaard, som var blevet etableret via et kongeligt privilegium, var delvis privatejet indtil 1786, hvorefter det overgik til staten. Samtidig blev det besluttet at flytte klædeproduktionen til Fredericia, mens der i København blev oprettet et udsalg, som skulle forhandle varerne, og det blev oprindelsen til "Det Kongelige Klædeoplæg".

Selvom Fredericia fik købstadstatus i 1650, havde den svært ved at etablere en egentlig handelsby, da den ikke havde noget stort naturligt opland og i øvrigt greb ind i nabobyernes oplandsdeling. Fredericia fik derfor en lang række handelsmæssige begunstigelser og for at tiltrække borgere, fik udlændinge og kriminelle lov til frit at nedsætte sig som næringsdrivende. De mange fremmede mennesker kom i høj grad til at præge byen, og mange nye skikke kom til landet via de tyske og franske indvandrere, der bosatte sig i Fredericia.

Samtidig var byen overfartssted til Strib på Fyn, og denne trafik samt soldaterne på fæstningen i Fredericia opvejede til dels manglen på et godt opland. Desuden oprettedes i 1700-tallet flere små tekstil- og tobaksfabrikker, ligesom håndværket generelt trivedes godt.

Byen var dog helt afhængig af landbruget på bymarken, og Fredericia fungerede med sin sparsomme handel mest som en stor landsby.

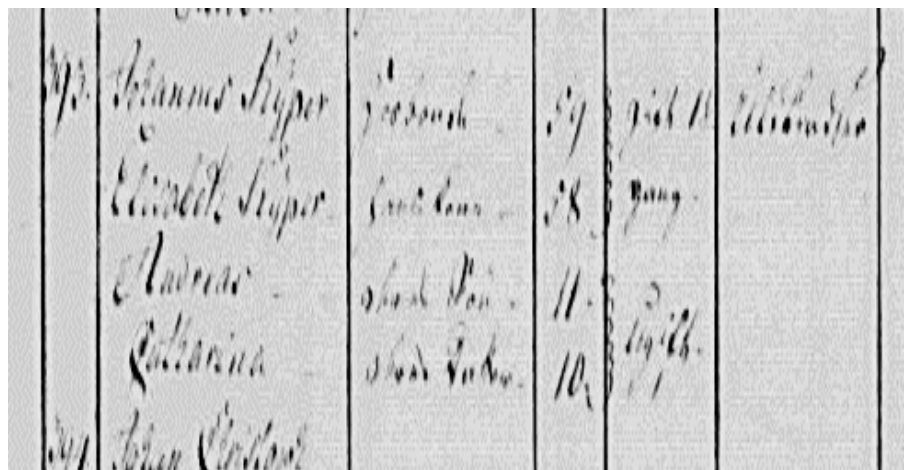
Klædefabrikken, som blev flyttet til Fredericia i perioden fra 1787 til 1789, fik navnet "Det Kongelige Danske Klædemanufaktur", og den blev indrettet i de to store rytterstalde med plads til mere end 250 heste, som på det tidspunkt stod tomme. Staldene havde tilhørt byens kavaleri, men garnisonen havde forladt Fredericia i 1772, og bygningerne var derfor ejet af kommunen.

Rytterstaldene

Bygningerne var placeret ved Prinsessegade, Prinsensgade og Købmagergade og det blev kædemanufacturets adresse, indtil det lukkede i 1816.

Da klædemanufacturet flyttede til Fredericia flyttede familien Küpper med, og de slog sig ned i de boliger i Prinsessegade, som var knyttet til fabrikken. Ved folketællingen i 1801 kunne man således se, at familien boede på adressen "klædefabriken".

Mr. Johannes Küpper	59	58	11	10
Elisabeth Küpper	58	57	11	10
Andreas	11	10	11	10
Catharina	10	9	11	10
John Christen				

Fra folketællingen 1801 i Fredericia, hvor Andreas stod registreret som 11-årig, men da han blev født i 1786, ville han i virkeligheden være 14 år. Catharina stod registret som 10-årig, men da hun blev født i 1789, ville hun i virkeligheden være 12 år.

Johannes og Elisabeth var nu blevet henholdsvis 59 og 58 år gamle, og familien var på det tidspunkt blevet forøget med endnu et barn. Af hjemmeboende havde de nu Andreas på 14 år (11) og Catharina på 12 år (10).

Sidst i 1700-tallet og i starten af 1800-tallet var børnedødeligheden meget stor, og det kan derfor ikke helt klarlægges, hvor mange børn Johannes og Elisabeth helt egentlig fik. Oplysninger i kirkebøger og ved folketællinger kan indeholde fejl og mangler – bl.a. fordi registreringerne

forgik i en tid, hvor såvel folkeoplysning som boglig uddannelse generelt lå på et meget lavt niveau, idet den slags ting kun var få beskåret – nemlig de velstillede.

Johannes og Elisabeth fik imidlertid flere børn, og der er formentlig tale om 7-8 børn. Ud over de nævnte – Christian Joseph, Johannes Joseph, Johan Conrad, Andreas samt Cathrine Marie (Catharina) fik de jf. kirkebøgerne yderligere mindst en datter og en søn.

En dreng ved navn Johannes Gerhard blev født den 5. februar 1784 i København, og han blev jf. kirkebøger døbt den 10. februar samme år. Han var dog ikke registreret ved folketællingerne i 1787 og 1801, og det er nærliggende at formode, at han var identisk med Johan Conrad, som var på næsten samme alder⁵.

Meriam Magdalena blev født i 1790, men hun optrådte ikke ved folketællingen i 1801, hvor hun ville have været 11 år. Af kirkebogen fremgår det, at hun blev døbt den 24. maj 1790, men det fremgår også, at hun døde samme dag⁶.

Johannes blev født i 1793, men han optrådte ikke ved folketællingen i 1801, hvor han ville have været 8 år. Af kirkebogen fremgår det, at han blev døbt den 14. december 1793 i den Katolske kirke i Fredericia, men det formodes, at han døde i 1802, da registreringer hos den katolske menighed viser, at en person ved navn Johannes "Küper" blev begravet den 5. juni 1802.

Både Johannes og Elisabeth var katolikker hele livet igennem, og de var således knyttet til den katolske menighed i Fredericia. Derimod konverterede deres børn til at være protestanter – formentlig i forbindelse med indgåelse af ægteskab.

⁵ Der kunne selvfølgelig godt have været født to drenge med et års interval, og med henvisning til den høje dødelighed i perioden er det da også muligt, at det har været sådan. I så fald ville Johannes Gerhard have været død, inden han fyldte 4 år, idet han ikke optrådte ved folketællingen i 1787. Dertil kommer at der ikke umiddelbart findes fødselsdata for Johannes Conrad, som var 4 år ved folketællingen i 1787.

⁶ Meriam Magdalena dør den 24. maj 1790 – altså på dåbsdagen – jf. oplysninger fra Lokalthistorisk Arkiv i Fredericia.

Selv om Johannes og Elisabeth var katolikker var de dog meget knyttede til den lutheranske kirke Trinitatis – også kaldet den Danske Kirke⁷.

Trinitatis Kirke i Fredericia

Johanes døde i hjemmet i Prinsessegade den 5. juni 1802 i en alder af 60 år, og han blev begravet i Fredericia den 16. juni 1802 i Fredericia. Elisabeth døde i hjemmet i Prinsessegade den 14. november 1826 i en alder af 83 år, og hun blev begravet i Fredericia den 17. november 1826 i Fredericia.

Deres børn

⁷ Frederik den 3. nedlagde den 29. maj 1655 grundstenen til den første rigtige kirke i Fredericia, og den blev placeret i den sydlige del af den nuværende Trinitatis Kirkes kirkegård. Denne kirke måtte dog rives ned i 1685, fordi den efter svenskernes hærgen fra 1657 til 1660 ikke stod til at redde.

Den nedrevne kirke havde siden 1667 heddet "Den Danske Kirke", da der i byens vestre del var blevet indviet en ny kirke, som blev kaldt den "Den Tyske Kirke", fordi gudstjenesterne hovedsagelig foregik på tysk af hensyn til de tysktalende militærfolk, som der var mange af her i byen. Den tyske Kirke beholdt sit navn indtil 1700, hvor den fik sit nuværende navn: Sankt Michaelis Kirke.

Genanvendelige byggematerialer og inventar fra "Den Danske Kirke" og den nedrevne Ullerup Kirke blev anvendt endnu engang til genopbygningen af en kirke. Kirken blev opført i klassicistisk barok stil, og på kirkens østgavl står årstallet 1689, som er året for kirkens rejsegilde. I juni måned 1690 blev kirken indviet, og den fik navnet Trinitatis Kirke.

01 - Christian Joseph Küpper

Født i 1772 i Aachen i Tyskland. Død den 7. november 1850 i Viborg - 78 år gammel. **Christian Joseph er det næste led i slægten, hvorfor der henvises til kapitlet om ham.**

02 - Johannes Gerhard eller Johan Conrath

Født den 5. februar 1784. Johannes Gerhard eller Johan Conrath blev født den 5. februar 1784 i København, og han blev jf. kirkebøger døbt den 10. februar samme år og fik navnet Johannes Gerhard. Ved folketællingen i 1787 optrådte han imidlertid under navnet Johan Conrath, og han var da 4 år gammel. Han var ikke registreret ved folketællingen i 1801 i Fredericia, hvor han ville have været omkring 17 år gammel.

03 - Johan Andreas Küpper

Johan Andreas blev født den 12. februar 1787 i København, og han blev døbt i den katolske Ansgar Kirke i København den 19. februar 1787. Han døde den 13. august 1866 i Asmild Sogn ved Viborg i en alder af 79 år.

04 - Cathrine Marie Küpper

Cathrine Marie blev født i 1789 i Fredericia, og hun optrådte ved folketællingen i 1801. Cathrine døde den 12. september 1885 i Fredericia i en alder af 96 år.

05 - Mariam Magdalena Küpper

Mariam ses ikke anført med fødselsår og ses ikke registreret ved folketællingen i 1801, men jf. oplysninger fra den katolske menighed i Fredericia blev hun døbt den 24. maj 1790 i Trinitatis Kirke. Jf. registreringer fra den katolske menighed døde en person ved navn Maria Magdalena Küper den samme dag.

06 - Johannes Küpper

Johannes blev jf. kirkebogen født i 1793, og han blev døbt den 14. december 1793 i Fredericia, men han optrådte ikke ved folketællingen i 1801, hvor han ville have været 8 år gammel.

Slægten Küpper

Det formodes, at han er død i 1802, idet der findes registreringer fra den katolske menighed, som viser, at en person ved navn Johannes "Küper" blev begravet den 5. juni 1802.

Der er udarbejdet et bilag for hvert barn, og her findes den historik og de registreringer, som findes om personen.